

**OPINIA
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA**

z dnia 13 marca 2008 r.

w przedmiocie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Krajowa Rada Sądownictwa pozytywnie opiniuje przedstawiony projekt wskazując na konieczność nowelizacji ustawy wynikającą z rozbieżności interpretacyjnych powstałych w ciągu ponad ośmioletniego okresu jej obowiązywania, dostosowania do przepisów prawa europejskiego i potrzeby uproszczenia postępowania. Przedstawione uwagi stanowią także wyraz opinii środowiska sędziowskiego ukształtowanej w oparciu o orzecznictwo na bazie nowelizowanych przepisów.

Zmiana art. 1

Potrzeba zmiany art. 1 ust. 1 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (dalej u.z.r.) wynika przede wszystkim z konieczności dostosowania brzmienia ww. przepisu ustawy do postanowień art. 56 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Zaproponowana zmiana jest rozwiązaniem dalej idącym, dokonuje bowiem zniesienia ograniczenia podmiotowego katalogu zastawników. Rozszerzenie katalogu zastawników zastawu rejestrowego na wszystkie podmioty prawa cywilnego wydaje się słusznym rozwiązaniem, pozwoli bowiem po pierwsze usunąć istniejącą obecnie sprzeczność art. 1 ust. 1 u.z.r. z prawem europejskim, po drugie szerokiej grupie podmiotów nie spełniających kryteriów wymienionych w pkt 1-8 ust. 1 art. 1 u.z.r. udostępniony zostanie „nowy instrument” do stosowania w praktyce zabezpieczeń wierzytelności.

Podnieść także należy, iż w proponowanym projekcie brak zapisu dotyczącego miejsca położenia przedmiotu zastawu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej; brak powyższego zapisu przy proponowanej zmianie art. 1 i zniesieniu ograniczeń dotyczących stron postępowania przyczyni się wielu wypadkach do konieczności stosowania prawa obcego.

Zmiana art. 2 ust. 4 u.z.r.

Istniejąca regulacja dotycząca ustanowienia zastawu rejestrowego zabezpieczającego wierzytelność z tytułu posiadania obligacji rodzi szereg problemów. Nie ulega wątpliwości, że obecne brzmienie art. 2 ust. 4 u.z.r. nie pozwala na ustanowienie zastawu rejestrowego, w którym zastawcą byłaby osoba trzecia, nie zaś emitent obligacji. Zaproponowana zmiana usuwa wadliwość istniejącej regulacji, a ponadto przesądza o możliwości zastosowania zastawu rejestrowego do innych papierów dłużnych, co wynikało z art. 1 ust. 1 pkt 8 u.z.r. a nie znajdowało potwierdzenia w dotychczasowym brzmieniu art. 2 ust. 4 u.z.r., który wskazywał jedynie obligacje.

Zmiana art. 3 ust. 1 u.z.r.

Zmiana treści ww. przepisu rozstrzygająca istniejący spór o konieczną formę umowy zastawu rejestrowego ustanowionego na udziałach w spółce z o.o. wydaje się mieć duże znaczenie. Wszelkie racjonalne argumenty przemawiają za uznaniem, iż w opisanym przypadku wystarcza zwykła forma pisemna.

Zmiana art. 3 ust. 2 pkt 2 u.z.r.

Zaproponowana zmiana jest sformułowana mało precyzyjnie, bowiem można interpretować treść ww. przepisu w ten sposób, że umowa zastawnicza powinna zawierać adres zastawnika, zastawcy, ewentualnie dłużnika tylko w przypadku, kiedy posiada on miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą.

Zmiana art. 3 ust. 2 pkt 4 u.z.r.

Obecnie przepis art. 3 ust. 2 pkt 4 daje możliwość wskazania najwyższej sumy zabezpieczenia jedynie dla wierzytelności przyszłej i warunkowej. Po nowelizacji rozszerzona zostanie możliwość stosowania „zastawu kaucyjnego” również dla wierzytelności istniejących. Należy także rozważyć konieczność zdefiniowania pojęcia „najwyższa kwota zabezpieczenia”.

Uchylenie art. 3 ust. 3 u.z.r.

Należy niewątpliwie zrezygnować z ograniczania zastawcy i zastawnika miesięcznym terminem na złożenie wniosku o wpis, co uprości procedurę wpisu zastawu do rejestru. Zastaw rejestrowy powstaje dopiero w momencie dokonania wpisu do rejestru, nie istnieje zatem zagrożenie w postaci nie ujawnienia w rejestrze istniejącego zabezpieczenia, bowiem samo zawarcie umowy zastawniczej nie powoduje powstania zastawu. Praktyka wskazuje, iż strony w umowach dokonują zmiany daty ich zawarcia, by dochować terminu ustawowego do złożenia wniosku.

Zmiana art. 4 u.z.r.

Pozostawienie w ustawie instytucji „administratora zastawu” wydaje się konieczne, chociażby ze względu na istnienie możliwości ustanowienia zastawu na rzecz wszystkich wierzycieli dłużnych papierów wartościowych bez imiennego ich wskazania. Jednak należy rozważyć celowość przedmiotowego ograniczenia umów, z których może wynikać wierzytelność zabezpieczona zastawem rejestrowym w przypadku wspólnego przedsięwzięcia i możliwości skorzystania z administratora zastawu. Obecny przepis wskazuje wyłącznie na umowę kredytu i pożyczki, a proponowany przepis rozszerza ten katalog o gwarancję i akredytywę. Ograniczenie to jest zbędne i doprowadzi do sytuacji, gdzie kilku wierzycieli nie będzie mogło skorzystać z art. 4 ustawy w przypadku wierzytelności wynikającej z innych umów.

Uchylenie art. 6 u.z.r.

Uchylenie ww. przepisu jest słuszną konsekwencją zmiany sposobu opisu wierzytelności zabezpieczonej.

Zmiana art. 7 ust. 3 u.z.r.

Zaproponowana zmiana wydaje się być logiczną konsekwencją istnienia możliwości ustanowienia zastawu rejestrowego na zbiorze rzeczy lub praw.

Zmiana art. 9 ust. 4 u.z.r.

Przepisy ustawy nie regulują, co dzieje się z zastawem rejestrowym obciążającym przedmiot, który „stał się” częścią statku lub statku w budowie wpisanego następnie do rejestru okrętowego. Zaproponowana zmiana w postaci dodania ust. 4 do art. 9 u.z.r. ma na celu wypełnienie tej luki.

Zmiana art. 14 ust. 3 u.z.r.

W odniesieniu do zmiany art. 14 ust. 3 brakuje niewątpliwie rozstrzygnięcia, czy uprawnienie do podniesienia żądania natychmiastowego zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonej zastawem dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy zastawca jest jednocześnie dłużnikiem osobistym, czy też wierzyciel ma takie uprawnienie również wówczas, gdy zastawca jest osobą trzecią. Nadto, przepis ten nadal nie rozstrzyga wątpliwości, co w sytuacji, gdy jedna wierzytelność jest zabezpieczona kilkoma zastawami (co zdarza się w praktyce bankowej, gdy kredytobiorca nie ma jednego przedmiotu wystarczającego do zabezpieczenia wierzytelności banku, lecz ma ich kilka, a nie jest to „zbiór rzeczy”). Czy zbycie lub obciążenie jednego z tych przedmiotów daje bankowi uprawnienie do żądania zaspokojenia całości wierzytelności, czy też jej części jeśli jego wartość jest niewspółmierna do pozostałych?

Zmiana art. 17 ust. 1, 2 i 3 u.z.r.

O ile zmiana ust. 1 jest konsekwencją zmiany art. 1 ust. 1 u.z.r., to wątpliwości budzi treść ust. 2, bowiem prowadzi do wniosku, że administrator zastawu musi być zastawnikiem, co jest sprzeczne z art. 4 ust. 3 u.z.r.

Zmiana art. 18 u.z.r.

Wadą dotychczasowego unormowania zawartego w art. 18 ust. 1 u.z.r. był brak szczegółowego określenia granic w jakich umowa zastawnicza może postanawiać dalsze trwanie zastawu rejestrowego, pomimo wygaśnięcia wierzytelności.

Zaproponowana treść art. 18 u.z.r. ma na celu rozwikłanie wątpliwości związanych z możliwością dalszego istnienia zastawu rejestrowego pomimo wygaśnięcia zabezpieczonej nim wierzytelności. Przepis wskazuje niezbędne elementy umowy zastawniczej tj. stosunek prawny, z którego będzie wynikała zabezpieczona w przyszłości wierzytelność; termin powstania nowego stosunku prawnego oraz najwyższą sumę zabezpieczenia, która nie może być wyższa niż suma zabezpieczenia pierwotnie ujawniona w rejestrze. Przepis ten jednak nie wskazuje jednoznacznie, że „kolejna” zabezpieczona wierzytelność musi istnieć między tymi samymi stronami, co wymaga wyraźnego podkreślenia.

W odniesieniu do użytego w art. 18 ust. 1 pkt 2 sformułowania „nowy stosunek prawny” należy zaznaczyć, iż literalne jego brzmienie wyklucza utrzymanie zastawu rejestrowego dla nowej wierzytelności, ale powstałej w ramach dotychczasowego, tzn. tego samego stosunku prawnego. Oznacza to, iż strony nie będą mogły wykorzystać zastawu z dotychczasowym pierwszeństwem w przypadku np. kredytu w rachunku bieżącym, gdy kredytobiorca spłaci wykorzystany kredyt. Celowe jest by strony miały możliwość utrzymania zastawu rejestrowego dla zabezpieczenia nowopowstałej wierzytelności - ale w ramach dotychczasowego stosunku prawnego.

Przyjęty termin wygaśnięcia zastawu wydaje się nie wpływać negatywnie na bezpieczeństwo obrotu. Obecnie ustawa nie przewiduje możliwości wykreślenia zastawu rejestrowego z urzędu wskutek upływu czasu, wobec czego dodanie art. 18a ocenić należy pozytywnie, jako zmianę konieczną i potrzebną. Powyższe skróci terminy, na które np. banki będą udzielać kredytów lub pożyczek, gdyż termin trwania zastawu rejestrowego nie może być krótszy niż data określona w umowie głównej jako termin wymagalności roszczenia o spełnienie świadczenia.

Zwrócić także należy uwagę na brak określenia wobec zastawnika skutków w przypadku zaniechania obowiązku wynikającego z art. 18 ust. 3 projektu tj. zaniechania realizacji obowiązku niezwłocznego dokonania czynności dla wykreślenia zastawu z rejestru zastawów.

Zmiana art. 20 u.z.r.

Zmianę art. 20 należy ocenić pozytywnie. Obecne unormowanie pierwszeństwa w ustawie o zastawie rejestrowym, a nie w przepisach k.p.c. o egzekucji prowadzi do wniosków, iż ustawa o zastawie rejestrowym tworzy nowe kategorie zaspokojenia oraz, iż przepis ten dotyczy zaspokojenia zarówno w drodze egzekucji jak i poza tym postępowaniem. Projektowany brak szczególnej regulacji w ustawie o zastawie rejestrowym dotyczącej kolejności zaspokojenia spowoduje, iż wierzytelności zabezpieczone zastawem rejestrowym, podlegające zaspokojeniu z jego przedmiotu, będą zaspakajane na zasadach ogólnych, tzn. zgodnie z art. 1025 k.p.c.

Zmiana art. 21 u.z.r.

Pozytywnie należy ocenić dodanie do art. 21 ust. 2 stanowiącego, iż od chwili zajęcia przedmiotu zastawu rejestrowego przez organ egzekucyjny zastawnik nie może podejmować czynności mających na celu zaspokojenie na podstawie przepisów art. 22-27.

Zmiana art. 22 u.z.r.

Zmiana art. 22 ust. 1 pkt 3 w postaci rozszerzenia przedmiotu zastawu o zbiór rzeczy i praw wydaje się oczywista. W zakresie stosowania klauzul waloryzacyjnych na gruncie obecnej ustawy ich stosowanie jest również dopuszczalne, jeśli są określone w umowie zastawniczej, a ich wynik jest jasny i jednoznaczny.

W odniesieniu do zmiany w zakresie dodania pkt 4 art. 22 poprzez zaznaczenie, iż przejęcie na własność przedmiotu zastawu rejestrowego może nastąpić wobec wierzytelności z rachunku bankowego oraz, iż przejęcie to następuje z chwilą pobrania przez zastawnika prowadzącego rachunek bankowy środków znajdujących się na tym rachunku (art. 22 ust. 2 pkt 3) należy zaznaczyć, iż sformułowanie „przejęcie na własność” wobec wierzytelności nie

jest trafne. W rzeczywistości chodzi tu o wstąpienie banku-zastawnika w miejsce dotychczasowego wierzyciela, tj. posiadacza rachunku bankowego będącego jednocześnie zastawcą i dłużnikiem ze stosunku podstawowego. Dlatego prawne konsekwencje tego wstąpienia należy oceniać w kategoriach i ze skutkami cesji. Przedmiotem transferu jest bowiem prawo, a nie rzecz materialna. Treść projektowanego przepisu nie przesądza wprawdzie o zastosowanej konstrukcji, lecz wydaje się, że jest ona zbliżona do przejęcia wierzytelności w przypadku zastawu zwykłego na wierzytelności na podstawie art. 335 k.c.

Zmiana art. 24 u.z.r.

Wskazując na pilną konieczność wydania rozporządzenia wykonawczego, o którym mowa w art. 24 ust. 2 u.z.r., przewidującego zaspokojenie zastawnika przez sprzedaż przedmiotu zastawu rejestrowego w drodze przetargu publicznego przeprowadzonego przez notariusza lub komornika, należy podkreślić, iż w przypadku dalszego istnienia trudności w opracowaniu trybu sprzedaży dla pewnych grup przedmiotów zastawu, co wskazywano dotychczas jako powód uniemożliwiający wydanie ww. rozporządzenia, wydaje się w pełni uzasadnione opracowanie zasad sprzedaży dla najczęściej występujących przedmiotów zastawu.

Zmiana art 25 u.z.r.

Projektowany art. 25 ust. 1 nie zawiera zmian, co do uściślenia pojęcia „bezpośrednio przed podjęciem czynności mających na celu zaspokojenie zastawnika z przedmiotu zastawu rejestrowego”. Dotyczy to obowiązku zastawnika do zawiadomienia zastawcy o planowanych czynnościach zmierzających do zaspokojenia. Na pewno zapowiedź taka powinna być złożona po upływie terminu do zaspokojenia zastawnika, jeśli zastawnik będzie zwlekał i podejmie te czynności po upływie dłuższego czasu, to nie powinien mieć obowiązku wysyłania ponownej zapowiedzi. Zwrot „bezpośrednio przed podjęciem czynności” sugeruje jednak, iż wówczas taki obowiązek jest, a to nadmiernie i niepotrzebnie obciąża i hamuje zastawnika.

Art. 25 ust. 2 ustawy daje możliwość wystąpienia z powództwem o ustalenie tylko przez zastawcę. Należy rozważyć, czy nie przyznać takiego prawa również osobie trzeciej, w której posiadaniu znajduje się przedmiot zastawu. Często bywa bowiem tak, iż z zastawcą nie ma żadnego kontaktu lub nie jest on zainteresowany w wytoczeniu powództwa o ustalenie, a nie zawsze osoba taka będzie miała interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c.

Uchylenie art. 29-35 u.z.r.

Należy uchylić oznaczenie i tytuł rozdz. 7 dotychczas obowiązującej ustawy wobec proponowanego uchylenia w całości art. 29-35

Uchylenie art. 36 ust.2 u.z.r.

Wykreślenie ust. 2 w art. 36 powoduje brak określenia sądów właściwych rzeczowo w sprawach rejestru zastawów; należałoby zachować art. 36 ust. 2, w którym należałoby zapisać sądy rejonowe, jako właściwe do prowadzenia Rejestru Zastawów.

Zmiana art. 39 u.z.r.

Zasadne wydaje się wskazanie na inne dokumenty stanowiące podstawę wpisu, oprócz umowy zastawu rejestrowego. Jeżeli zaś chodzi o określenie podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o wpis zastawu do rejestru (dawny art. 3 ust. 3 u.z.r.) to należy wskazać jeszcze administratora zastawu.

W dodanym ust. 2a należy podkreślić, że wnioski składane drogą elektroniczną powinny być opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, który będzie weryfikowany przy pomocy ważnego kwalityfikowanego certyfikatu.

Ponadto warto rozważyć, czy nie należy przywrócić rozwiązania zawartego w poprzednim brzmieniu art. 39 ust. 3 u.z.r., który dopuszczał możliwość zwrotu wniosku o wpis zastawu do rejestru posiadającego braki formalne. Można zastosować rozwiązanie przyjęte w art. 19 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, w tym także przepis tej ustawy pozwalający na składanie wniosków na niebarwnych formularzach stanowiących wydruki komputerowe lub będących kserokopiami formularzy urzędowych.

Zmiana art. 40 u.z.r.

Zaproponowana nowa treść ust. 3 ma na celu ograniczenie kognicji sądu rejestrowego. Obecnie sąd rejestrowy w pierwszej kolejności bada, czy wniosek o wpis zastawu do rejestru nie zawiera braków formalnych, a także czy wniosek został złożony w terminie o którym mowa w art. 3 ust. 3 u.z.r. Termin ten ma zostać usunięty z ustawy, zatem tego badania po nowelizacji sąd rejestrowy nie będzie przeprowadzał. W następnej kolejności sąd rejestrowy bada umowę zastawniczą pod względem merytorycznym. Art. 40 ust. 3 u.z.r. stanowi obecnie, że „sąd dokonuje wpisu, jeżeli umowa jest zgodna z przepisami prawa, a wniosek został złożony w terminie”. Oznacza to konieczność badania zgodności umowy z całym systemem prawnym. Czy zatem w sytuacji, gdyby przepis art. 40 ust. 3 u.z.r. nie będzie zawierał nakazu badania przez sąd rejestrowy zgodności umowy zastawniczej z przepisami prawa, sąd rejestrowy byłby zwolniony od tego obowiązku. Zasadne wydaje się twierdzenie że nie, bowiem umowa zastawnicza stanowi materialno - prawną przesłankę wpisu zastawu rejestrowego do rejestru i jej treść musi być badana przez sąd rejestrowy. Kolejnym pytaniem jest, czy badaniu przez sąd rejestrowy podlegają wszelkie postanowienia umowy zastawniczej, czy jedynie te, które podlegają wpisowi do rejestru zastawów. Mogłoby wydawać się celowe, ograniczenie kognicji sądu rejestrowego do badania umowy zastawniczej jedynie w zakresie postanowień (danych) podlegających wpisowi do rejestru. Nie oznacza to jednak, iż sąd rejestrowy będzie uprawniony do badania jedynie tych składników umowy, które podlegają wpisowi do rejestru zastawów, wydaje się bowiem, że może on bowiem badać również te składniki, które mają znacznie dla stron a nie są ujawniane w rejestrze. Wynika to z faktu, że umowa zastawnicza musi być traktowana jako całość. Ponadto należy pamiętać, że prawomocne postanowienie o wpisie zastawu do rejestru wiąże uczestników postępowania, a także sądy i organy państwowe. Pojawia się kolejne pytanie, czy wobec ograniczenia kognicji sądu rejestrowego rejestr zastawów powinien być nadal prowadzony przez sądy, oprócz pewnych korzyści wiąże się to bowiem z pewnymi ograniczeniami np. w zakresie procedury wykreślenia zastawu z rejestru.

Zmiana art. 41 ust. 2 u.z.r.

Zaproponowana możliwość wykreślenia zastawu z rejestru na wniosek złożony przez zastawnika, bez konieczności oczekiwania na uprawomocnienie się postanowienia sądu rejestrowego budzi wątpliwości. Przede wszystkim, należy odpowiedzieć na pytanie jaka będzie „sytuacja” zastawu rejestrowego, który został wykreślony, gdy następnie okaże się, że sąd odwoławczy uchylił postanowienie o wykreśleniu zastawu. Warto zaznaczyć, że kodeks postępowania cywilnego dopuszcza w postępowaniu uproszczonym możliwość zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji (art. 505 § 3 k.p.c), można zatem postulować wykorzystanie możliwości zrzeczenia się przez stronę środka odwoławczego w postępowaniu o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru. Efektem zastosowania zaproponowanego przepisu będzie skrócenie okresu potrzebnego dla dokonania wykreślenia zastawu rejestrowego z rejestru zastawów. Jednocześnie zastosowanie rozwiązania polegającego na zrzeczeniu się prawa do wniesienia środka odwoławczego pozwoli skrócić czas oczekiwania na uprawomocnienie się postanowienia o wykreśleniu zastawu z rejestru oraz zachować zasadę, że zastaw zostaje wykreślony z rejestru po uprawomocnieniu się postanowienia o wykreśleniu. Nie będzie więc możliwości uchylenia przez sąd odwoławczy postanowienia stanowiącego podstawę do dokonania wykreślenia zastawu z rejestru.

Wątpliwe wydaje się rozwiązanie zaproponowane w ust. 2b. Rejestr zastawów jest bowiem rejestrem przedmiotowym, a nie rejestrem podmiotowym. Poza tym pojawia się możliwość istnienia dwóch różnych adresów w dwóch rejestrach.

Zmiana art. 42 u.z.r.

Nowy ust. 4a uzupełnia lukę w obecnej regulacji w zakresie zwolnienia od opłat za udzielenie informacji.

Dodanie art. 43a u.z.r.

Wobec treści art. 43a zmienić należy zapis § 9 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15.10.1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów (Dz.U. z dnia 30.10.1997 nr 134, poz. 892).

Poza przedstawioną opinią Krajowa Rada Sądownictwa zwraca uwagę na potrzebę rozważenia przeniesienia uregulowań procesowych zawartych w opiniowanej ustawie do kodeksu postępowania cywilnego.